

6 KYVADLO

1. Čo je to kyvadlo?

Ako kyvadlo sa označuje akékoľvek teleso zavesené nad ťažiskom, ktoré sa môže voľne otáčať okolo vodorovnej osi prechádzajúcej bodom závesu kolmo na rovinu kmitania.

2. Opíšte harmonický pohyb kyvadla z dynamického hľadiska.

Sila spôsobujúca harmonický kmitavý pohyb kyvadla je priamo úmerná výchylke kyvadla y .

3. Vysvetlite od čoho závisí a od čoho nezávisí doba kmitu pri vlastnom kmitaní kyvadla.

Periódou vlastných kmitov kyvadla nezávisí od hmotnosti telesa ani od výchylky z rovnovážnej polohy. Pretože hodnota tiažového zrýchlenia g je na danom mieste na povrchu Zeme konštantná, periódou kmitania matematického kyvadla je určená iba dĺžkou závesu l .

4. Definujte vzťah pre silu zapríčiňujúcu kmitavý pohyb.

$$F_v = -\frac{mg}{l}y$$

Znamienko mínus vyjadruje skutočnosť, že sila má opačný smer ako výchylka. Sila v každom okamihu pôsobí smerom do rovnovážnej polohy a výchylka sa meria od rovnovážnej polohy.

5. Definujte vzťah pre periódu a frekvenciu matematického kyvadla.

$$T = 2\pi\sqrt{\frac{l}{g}} \quad f = \frac{1}{2\pi}\sqrt{\frac{g}{l}}$$

6. V kyvadlových hodinách sa používalo sekundové kyvadlo, ktoré pri každom prechode rovnovážnou polohou umožňovalo pootočenie mechanizmu hodín o jeden dielik zodpovedajúci času 1 s. Určte dĺžku sekundového kyvadla.

Zápis:

$l = ?$

1 kyv = 1 s

$T = 2$ s

Riešenie:

$$T = 2\pi\sqrt{\frac{l}{g}} \Rightarrow T^2 = 4\pi^2 \frac{l}{g}$$

$$l = \frac{T^2 g}{4\pi^2} = \frac{2^2 \times 9,81}{4\pi^2} = 0,994 \text{ m} = \mathbf{99,4 \text{ cm}}$$

7. Kyvadlo vzniklo zavesením závažia s hmotnosťou 1 kg na záves dĺžky 1 m. Určte veľkosť sily pôsobiacej na závažie amplitúde výchylky $y_m = 5 \text{ cm}$ a v rovnovážnej polohe.

Zápis:

$$m = 1 \text{ kg}$$

$$l = 1 \text{ m}$$

$$F = ?$$

$$y_m = 5 \text{ cm} = 0,05 \text{ m}$$

Riešenie:

a) Sila v amplitúde:

$$F_v = -\frac{mg}{l} \times y = -\frac{1 \times 9,81}{1} \times 0,05 = -0,49 \text{ N}$$

b) Sila v rovnovážnej polohe:

$$F_v = F_g = m \times g = 1 \times 9,81 = 9,81 \text{ N}$$

8. Ako sa zmení perióda kmitania hojdačky, ak dieťa pri hojdaní bude najprv sedieť a potom sa postaví?
Keď dieťa vstane, perióda kmitania hojdačky sa skráti, pretože efektívna dĺžka kyvadla sa znižuje. Hojdačka sa teda bude hýbať rýchlejšie.

9. Kyvadlové hodiny majú kyvadlo v podobe tyče so závažím na konci. Závažie nie je s tyčou spojené pevne, ale sa môže posúvať nahor a nadol. Aký to má vplyv na chod hodín.
Posúvanie závažia mení dĺžku kyvadla, čím sa nastavuje, či hodiny pôjdu rýchlejšie alebo pomalšie.

10. Kyvadlo s dĺžkou závesu 1 m kmitá s periódou 2 s. Ak dĺžku závesu skrátime na polovicu, klesne na polovicu aj doba kmitu kyvadla?

Zápis:

$$l_1 = 1 \text{ m}$$

$$T_1 = 2 \text{ s}$$

$$l_2 = 0,5 \text{ m}$$

$$T_2 = ?$$

Riešenie:

$$T_2 = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g}} = 2\pi \sqrt{\frac{0,5}{9,81}} = 1,42 \text{ s}$$

11. Na oscilátor harmonicky kmitajúci s periódou T pôsobí v začiatočnom okamihu, keď oscilátor dosahuje amplitúdu výchylky, sila s veľkosťou F . Aká veľká sila pôsobí na oscilátor v časoch $T/6$, $T/4$, $T/3$? [$F/2$, 0 N , $-F/2$]
12. Oscilátor vznikol zavesením závažia s hmotnosťou 10 kg na pružinu, ktorá sa predĺžila o 15 cm. Určte periódu oscilátora ($g = 9,8 \text{ m.s}^{-2}$). [$T = 0,78 \text{ s}$]

13. Závaží pružinového oscilátora je medená guľôčka. Ako sa zmení frekvencia kmitania, ak guľôčku nahradíme hliníkovou guľôčkou rovnakého priemeru? [1,8 - krát]